

MEDDELELSER

FRA

DET NORSKE MYRSELSKAP

Nr. 1

Februar 1941

39. årgang

Redigert av Det Norske Myrselskaps sekretær, dr. agr. Aasulv Løddesøl

„MYRENE KAN REDDE OSS“

STATET i overskriften er hentet fra dagspressen og gjelder brennselsforsyningen. I sin optimistiske form kan slike uttalelser virke villedende, spesielt for alle som ikke sitter inne med førstehånds kjennskap om disse ting.

Hva er så riktig i denne sak?

Det riktige er at vi i enkelte deler av vårt land har store myr-arealer med betydelige ressurser av brenntorv. Men denne torv finnes i form av råtorv, dvs. med et vanninnhold av ca. 90 pst. Fra torvens plass i myrene til forbruksstedene er veien ofte lang, og mange hindringer må overvinnes før råvaren er ferdig bruksvare.

Hvor stort er så torvforbruket under normale forhold?

På grunnlag av skjønnsmessige vurderinger er en kommet til at ca. 10 % av Norges befolkning bruker torv som brensel. Ved folketellingen i 1930 var den hjemmehørende befolkning i Norge 2,798,781. Ved rasjoneringstillingen pr. 7/10 39 kom man til 2,947,936 personer, men dette tall er ikke utgitt for å være helt nøyaktig. For dette formål er det imidlertid nøyaktig nok. Sier vi at 10 % av befolkningen bruker torv og at det gjennomsnittlige forbruk pr. person er 5 m³ tørr torv pr. år^{*)}, kommer vi til et samlet torvforbruk av 1,473,970 m³ eller rundt regnet 1,5 mill. m³.

Av nyere landsomfattende oppgaver over torvforbruket har vi en undersøkelse av Det statistiske Sentralbyrå for 1936—37. Det beregnede forbruk av brenntorv på alle bruk med over 5 dekar innmark utgjorde for hele riket 1,073,636 m³ tørr torv.^{**)} Da alle innehavere av boliger og boligbruk (mindre innmarksareal enn 5 dekar) ikke er med i tellingen, kan en gå ut fra at det virkelige forbruk er atskillig større enn det beregnede. For alle rikets bygder utgjør boliger og

*) Jfr. innstilling nr. 6 fra Jordvernkomiteen, utgitt av Landbruksdepartementet, 1939.

***) Jfr. Medd. fra D. N. M., hefte 6, 1939.

boligbrukene 30,1 % av alle bruk i landet. Gjør vi et forholdsmessig tillegg for disse bruk som ikke var med i tellingen kommer vi også til dette tilfelle frem til et torvforbruk av ca. 1,5 mill. m³ tørr torv pr. år. Vi må altså kunne gå ut fra at forbruket av torv under normale forhold dreier seg om dette kvantum. Da vi her overveiende må regne med stikkortv, tilsvarer dette torvkvantum rundt regnet 200,000 kulltonn. Vårt samlede brenselforbruk tilsvarer vel 4 mill. kulltonn pr. år. Ca. 40 % av dette går til husbruksforsyningen. Torven utgjør altså bare ca. 5 % av landets hele brenselforbruk og ca. 12 % av husbehovbrenslet under normale forhold.

Spørsmålet er så hvor stor torvproduksjon en kan regne med under ekstraordinære forhold.

I møte i Polyteknisk Forening den 17. desember 1940 holdt ingeniør Karl Ingerø et utmerket foredrag om «Samvirke og rasjonalisering til fordel for varig bruk av innenlandsk brensel». Foredragsholderen stilte opp som et oppnåelig resultat for dekking av landets brenselbehov følgende fordeling mellom de innenlandske varmekilder:

Ved	2 mill. kulltonn
Torv	1 —»—
Elektrisitet	0,65 —»—
Svalbardkull	0,50 —»—

Tilsammen 4,15 mill. kulltonn

I forhold til forbruket før krigen vil dette si en økning av vedforbruket til det dobbelte, av torvforbruket til det 5-dobbelte, av elektrisitetsforbruket til det dobbelte og av Svalbardkull samme mengde som før.

At en økning av torvproduksjonen til det 5-dobbelte av normal produksjon ville kunne nås under bestemte forutsetninger er det neppe tvil om. Men da må staten gå inn for torvsaken på en helt annen måte enn hittil har vært tilfelle. Dette ble også tydelig fremholdt av myrselskapets representanter i diskusjonen i P. F. og har gjentatte ganger i løpet av de siste 3—4 år vært fremholdt overfor de ansvarlige myndigheter.*) Det vi vil fastslå er at disse forutsetninger ikke er til stede i dag.

Hvis historien om myrselskapets bestrebelser for å få i gang brenntorvdrift i de siste år skulle gjennomgås i alle detaljer ville det bli en omfangsrik artikkel. Det kan imidlertid være nok å sitere en enkelt setning i skrivelse av 5. april 1940 fra Forsyningsdepartementet til Landbruksdepartementet:

«En skal hermed meddele det ærede departement at dette departement ikke kommer til å stille noen garanti for

*) Jfr. bl. a. Medd. fra D. N. M., hefte 5, 1939, og hefte 1, 1940.

salg av torv og heller ikke for tiden vil foreta seg noe for å fastlegge prisen på torv som brensel.» Denne skrivelse ble av Landbruksdepartementet oversendt myrselskapet i brev av 8. april og har tidligere vært omtalt i pressen.

Slik la altså saken an på et tidspunkt da brenselkrisen var overhengende. At privatkapitalen holdt seg avventende med forrige brenselkrisens milliontap på brenntorvanlegg i frisk minne, er det ikke noe å si på. Det har jo nettopp vært for å unngå en repetisjon av en krisebetonet og sterkt overkapitalisert torvproduksjon at myrselskapet har villet legge grunnlaget til rette for en slik produksjon under normale forhold, en torvproduksjon som eventuelt kunne utvides med små midler i tilfelle av en krise. Resultatet av disse bestrebelser er som en vil se av ovenstående sitat meget nedslående.

Ved forrige årsskifte ble det her i tidsskriftet gitt en kort oversikt over størrelsen av den sannsynlige brenntorvproduksjon i Sør-Norge under en eventuell brenselkrise. Det ble antatt at en ville kunne regne med en produksjon av ca. 200,000 m³ tørr torv, hvorav ca. 130,000 m³ maskintorv og ca. 70,000 m³ stikkertorv, og at det måtte anses for meget gunstig om 50 % av denne produksjon kunne nås allerede i 1940.*)

Resultatet av fjorårets bestrebelser for å øke torvproduksjonen er meddelt i tidsskriftets hefte 6 for i fjor. Det fremgår herav at det utenom de spesielle brenntorvstrøk (Vestlandet, Trøndelag og Nord-Norge) ble produsert vel 75,000 m³ maskintorv og ca. 32,000 m³ stikkertorv, eller i alt ca. 107,000 m³ tørr torv. Som vi ser er forhåndsbedømmelsen av situasjonen slått nokså godt til. Selv dette relativt beskjedne resultat ville ikke vært mulig å oppnå under de vanskelige forhold som inntrådte 9. april hvis ikke alle, ikke minst torvproducentene selv, hadde gått helt inn for oppgaven. I myrselskapets søknad om statsbidrag for 1941**) er gjort rede for statens andel i det oppnådde resultat. Men hvorfor vente til ellefte time med å tilrettelegge forholdene for en slik sak som er av livsviktig betydning for landet vårt? La det være sagt ennå en gang at en sterk utvidelse av brenntorvproduksjonen ikke lar seg improvisere. Skal dessuten produksjonen bli levedyktig må den tilrettelegges og utbygges nøkternt og planmessig.

Så kommer vi til spørsmålet om mulighetene for en videre økning av torvproduksjonen i 1941. Vi skal foreløpig se bort fra stikkertorvproduksjonen til eget behov og bare gi en kort oversikt over hvordan forholdene ligger til rette for produksjonen av brenntorv til salg.

Myrselskapet har innhentet oppgaver over den planlagte produk-

*) Medd. fra D. N. M., hefte 1, 1940.

**) Medd. fra D. N. M., hefte 6, 1940.

sjon i 1941 ved samtlige anlegg som har avgitt produksjonsoppgave for 1940, hvorav de fleste er nyanlegg. Ved disse anlegg forutsettes produsert 88,350 m³ maskintorv og 36,650 m³ stikkatorv. Ved 11 nye anlegg som hittil er planlagt, forutsettes en produksjon av 29,700 m³ maskintorv og 1400 m³ stikkatorv. Dette skulle tilsammen bli 118,050 m³ maskintorv og 38,050 m³ stikkatorv eller i alt 156,100 m³. For øvrig er en del anlegg under forberedelse. Foreløpig har en grunn til å tro at den produksjon som ble forutsagt i fjor på dette tidspunkt, nemlig ca. 200,000 m³, vil kunne nås, men neppe mer. Og dette kun under forutsetning av at staten går med på det absolutte minimumsforslag til sikring av produksjonen som er fremsatt av myrselskapet i en skrivelse til Forsyningsdepartementet av 28. oktober 1940, og at staten yter den minimale støtte av produksjonen i form av teknisk bistand som er forutsatt i myrselskapets budsjettforslag av 22. oktober i fjor, og for øvrig yter billige lån til brenntorvanlegg i henhold til de regler som ble fulgt siste år.*)

Ønsker det offentlige en produksjon av nevneverdig større omfang enn den ovenfor nevnte, kommer man ikke utenom større direkte bevilgninger og mer omfattende indirekte støtte av produksjonen. Eller for å gjenta litt av hva jeg skrev i fjor på dette tidspunkt:

«Vil man målet, utvidet produksjon av innenlandsk brensel, må man også ville midlene».

Selv om nå midlene kan skaffes til veie, vil det da kunne skaffes maskinelt utstyr til en betydelig økning av maskintorvproduksjonen allerede i år?

Hva brenntorvmaskiner angår kan opplyses at i alt 49 maskiner var i drift i 1940. Dessuten er det skaffet 11 maskiner til de 9 nye anlegg som er planlagt. Videre finnes det så vidt vi har kunnet bringe på det rene 9 eldre og 6 nye torvmaskiner som står ferdig til å settes i drift i 1941. Dette blir tilsammen 75 torvmaskiner, som med en gjennomsnittlig produksjon av 2,000 m³ tørr torv pr. maskin vil gi 150,000 m³ maskintorv. Da det ved stikkatorvanleggene fra 1940 og de hittil planlagte for 1941 forutsettes en stikkatorvproduksjon av tilsammen 38,050 m³, må altså nye stikkatorvanlegg for en produksjon av ca. 12,000 m³ søkes stablet på benene hvis 200,000 m³ maskintorv og stikkatorv skal kunne nås i 1941. Eller også må flere nye maskintorvanlegg søkes anlagt. Det blir da spørsmål om å gå i gang med fabrikasjon av nye torvmaskiner som krever en fabrikasjonstid av 3 à 4 måneder. Heldigvis lages torvmaskiner nå ved norske verksteder og det nødvendige materiale kan til nød skaffes. Men som vi ser krever det lang forberedelse.

Driftsmaskiner kan det også bli vanskelig å skaffe på kort varsel. Slik som det ligger an med oljesituasjonen i dag bør anleggene såvidt

*) Jfr. Medd. fra D. N. M., hefte 6, 1940.

mulig baseres på elektrisk drift eller lokomobildrift. Disse maskiner har det også vært vanskelig å få tak i i det siste. Altså igjen et moment som taler for å være tidlig ute. Med andre ord: En sterk økning av brenntorvproduksjonen er avhengig av en rekke faktorer som hver for seg krever grundig forberedelse.

Økonomien ved brenntorvdrift, vil man spørre.

Det er selvfølgelig ikke gitt å kunne uttale seg med sikkerhet om hvordan den vil stille seg framover, dertil er det altfor mange usikkerhetsmomenter både med hensyn til selve produksjonen, arbeidsmarkedet, transportforholdene osv. En del opplysninger om hva finansieringen av 1940 års drift kostet vil likevel ha sin interesse.

I offentlige lån til brenntorvanlegg ble våren 1940 ytet ca. 350,000 kroner. Såvidt en kan bedømme det, tilsvarer lånene i gjennomsnitt ca. 50 % av den kapital som er satt inn i såvel anlegg som driften 1940. Med andre ord skulle produksjonen som foran er nevnt koste ca. 700,000 kroner rundt regnet. Hva sikkerheten for lånene angår, så er denne i de aller fleste tilfelle så god at en har lov til å regne med full dekking av de fleste lån som ble ytet våren 1940. Til undersøkelse, planlegging, kontroll m. v. har dessuten Landbruksdepartementet bevilget kr. 25,000.00.

Verdien av torven som ble produsert ved de foran nevnte anlegg er etter en midlere pris oppløst nærmeste transportsentrum:

75,290 m ³ maskintorv à kr. 15.00	kr. 1,129,350.00
32,050 m ³ stikkertorv à kr. 9.00	» 288,450.00
	<hr/>
	Tilsammen kr. 1,417,800.00

Som vi ser er det skapt produkter til en førstehandsverdi av ca. det dobbelte av hva det har kostet å produsere varen. For denne sesong har altså resultatet blitt bra på tross av mange uheldige omstendigheter. Men det må i denne forbindelse gjøres oppmerksom på at det ble benyttet atskillig brukt og følgelig billig materiell, så det har gått relativt lite kapital med til nyanlegg. Ved ytterligere utvidelser vil dette forhold bli forrykket i mer ugunstig retning.

Landets samlede sannsynlige brenntorvproduksjon i 1941, vil man spørre.

Første og største posten er den såkalte normale produksjon som vi foran har satt til ca. 1,5 mill. m³. Under en brenselskrise må en kunne gå ut fra at denne kan utvides i hvert fall med ca. 20 %, dvs. med ca. 300,000 m³. Denne antagelse bygger jeg på meldinger om utvidet brenntorvproduksjon på Vestlandet, i Trøndelag og Nord-Norge alle-

rede siste sommer. Hertil kommer dessuten de antatte ca. 200,000 m³ brenntorv i Øst- og Sør-Norge, pluss noen tusen tonn torvbriketter ved våre to brikettfabrikker. Tilsammen blir dette ca. 2 mill. m³ brenntorv eller 250,000 å 300,000 kulltonn. Det er langt igjen til 1 mill. kulltonn, som vi ser. Skal det mål nås, kreves et kjempeløft både når det gjelder den produksjonsmessige, omsetnings- og transportmessige og den fyringstekniske side ved brenntorvsaken. Dette bør de som har ansvar for vår brenselsforsyning være oppmerksom på.

Formålet med dette innlegg er et forsøk på å stille tingene på sin rette plass. En brenntorvproduksjon som bare eksisterer på papiret er ikke til hjelp for noen.

Oslo den 8. januar 1941.

Aa. L.

ANALYSEMETODER FOR BRENNTORV OG KVALITETSBEDEMMELSE SÆRLIG AV STIKKTORV

Av landbrukskjemiker O. Braudlie.

DET har fra forskjellig hold vært nevnt at det ville være ønskelig å få en samlet framstilling av de analysemetoder og øvrige regler som brukes her i landet for undersøkelse og bedømmelse av brenntorv. Disse bestemmelser er nemlig spredt på forskjellige steder, og dessuten er de forhold som har betydning for vurdering og bedømmelse av brenntorv ikke særlig fylldig bearbeidet.

Selve metodene for kjemisk analyse av brenntorv er samlet i et hefte: «Analysemetoder anvendt ved Statens kemiske Kontrolstationer». Heftet er trykt i 1914 og fås ikke lenger i handelen. Regler for prøvetaking av lufttørket brenntorv ble utarbeidet under brenselskrisen i 1918 (1), og er i det vesentligste overensstemmende med de tilsvarende regler i Sverige (2). Regler for prøvetaking og undersøkelse av brenntorvmyrer er omtalt i Medd. fra Det norske myrselskap (3), av Løddesøl (4) og av H. Hagerup (5). Gunnar Holmsen (6) omtaler prøvetaking for bestemmelse av volumvekt og krymping og redegjør for størrelsen av disse for forskjellige torvslag. For øvrig er det flere ganger i «Meddelelser» gitt oppgaver over gjennomsnittlig vekt pr. m³, brennverdi, priser etc.